

MAREK BARAŃSKI*, PHAN TUAN Y**, HUNG PHUNG**

Program poprawy środowiska mieszkaniowego w zespole Cytadeli w Hue (Wietnam)

Program for a Housing Environment Improvement of the Hue Citadel (Vietnam)

STRESZCZENIE:

Cytadela w Hue, jest jednym z najważniejszych zespołów historycznych w Wietnamie. W 1994 roku Pałac cesarski znajdujący się na terenie cytadeli został wpisana na światowa listę dziedzictwa kultury UNESCO. Polscy i wietnamscy eksperci opracowali program rozwoju środowiska mieszkaniowego istniejącego poza zespołem pałacu cesarskiego. Jest to atrakcyjny lecz zaniedbany zespół zabudowy domów, obiektów kulturalnych i dawnego ogrodu cesarskiego, który po rewitalizacji może stać się ważną atrakcją turystyczną. Adaptacja kanału Gnu Ha jako szlaku wodnego tworzyć może nowe możliwości. Program zakłada adaptację zasobu naturalnego i zabytków i ich włączenie w środowisko mieszkaniowe, tworzenie centrów rzemieślniczych jako atrakcji turystycznej, co znacząca może poprawić charakter środowiska mieszkaniowego tego obszaru oraz być ofertą pracy i biznesu dla mieszkańców.

ABSTRACT:

Hue Citadel, is one of the most important historic complex in Vietnam. Since 1994 its Imperial Palace has been listed as a UNESCO World Heritage. Polish conservators in collaboration with a local experts elaborated a development program for a housing area situated out of the Imperial Palace complex. It covers restoration of neglected at present area of the former imperial garden as well as numerous historic buildings. There is a great potential adopting a Gnu Ha canal as a water way. The program idea was both to regenerate and adopt natural and cultural heritage buildings with their inclusion to a housing environment. Creation a local rest areas and a craftsmen centers, should both develop a housing environment, as well create a new job and business opportunities for a local community.

Słowa kluczowe: Wietnam, Hue, rewitalizacja, zabytki środowisko mieszkaniowe

Keywords: Vietnam, Hue, revitalization, housing environment

1. Cytadela Hue i jej Kulturowa rola

Hue jest dużym miastem w Wietnamie mających 350 000 mieszkańców. W końcu XVIII wieku powstało nowe cesarstwo Wietnamu i 1802 zwycięski cesarz Gia Long ustanowił dynastię Nguyen. [Olszewski, 1991, 216-218] Nową stolicę w Hue wybrano w szczególny sposób na rzeka Huong (Perfumowa) Rzeka była ważnym szlakiem komunikacyjnym łączącym centrum kraju i morze. W ciągu 200 lat dookoła Hue powstały liczne świątynie i zespoły grobowców cesarskich znanych ze swego piękna i malowniczego położenia. [Nguyen-Long, 2013, 182-186; Misiorowski 1994; Nguyen, Nguyen, Hoang, 2006, 102-107, 125-126; Hong 2015] Wartka rzeka Huong rozdziela historyczny obszar Cytadeli Hue z jej zespołem pałacu cesarskiego od nowego miasta Hue powstałego w końcu XIX wieku. W nowej części miasta znajduje się wiele hoteli, budynków publicznych, sklepów, restauracji,

1. Hue City, its Citadel and Cultural Importance

Hue is a large city of Vietnam with population of 350 000. In the end of the XVIII century a new greater Vietnamese Imperium had been created and in 1802 victorious Emperor Gia Long established Nguyen dynasty. (Olszewski 1991, 216-218) The location of Hue, the new capital town was carefully selected at the Huong river. River was an important commercial route connecting the capital with an interior and the sea. During last 200 years around the Hue a numerous temples and Imperial burial complexes were built famous of their beauty and picturesque locations. [Nguyen-Long, 2013, 182- 186; Misiorowski, 1994; Nguyen, Nguyen, Hoang, 2006, 102-107, 125-126; Hong 2015] Huong river separates a historic area of the Citadel with its imperial palace complex from the new Hue town established at the southern river bank

*Marek Barański, dr hab. inż. arch., prof. PŚK, Wydział Budownictwa i Architektury, Politechnika Świętokrzyska w Kielcach / Marek Barański, Ph.D., D.Sc. Arch., Prof. PŚK, Faculty of Civil Engineering and Architecture, Kielce Technology University, <https://orcid.org/0000-0001-8091-9108>, mail: mbaranski@tu.kielce.pl;

**Phan Tuan Y, M.Arch., Vietnam Institute for Building Science and Technology (IBST-Hue), <https://orcid.org/0000-0001-9972-3556>, e-mail: phantuany@gmail.com;

**Hung Phung, M.Arch., Vietnam Institute for Building Science and Technology (IBST-Hue), <https://orcid.org/0000-0001-9615-4204>, e-mail: phunghung.hue@gmail.com

kawiarni. Wiele z nich mieści się przy głównych ulicach Hung Vuong, Nguyen Phuong i wzdłuż promenady Le Loi na rzekę. Nowoczesne miasto szybko się rozwija. Chociaż mamy dwa mosty nad rzeką Huong, obie części Hue są znacząco różne.

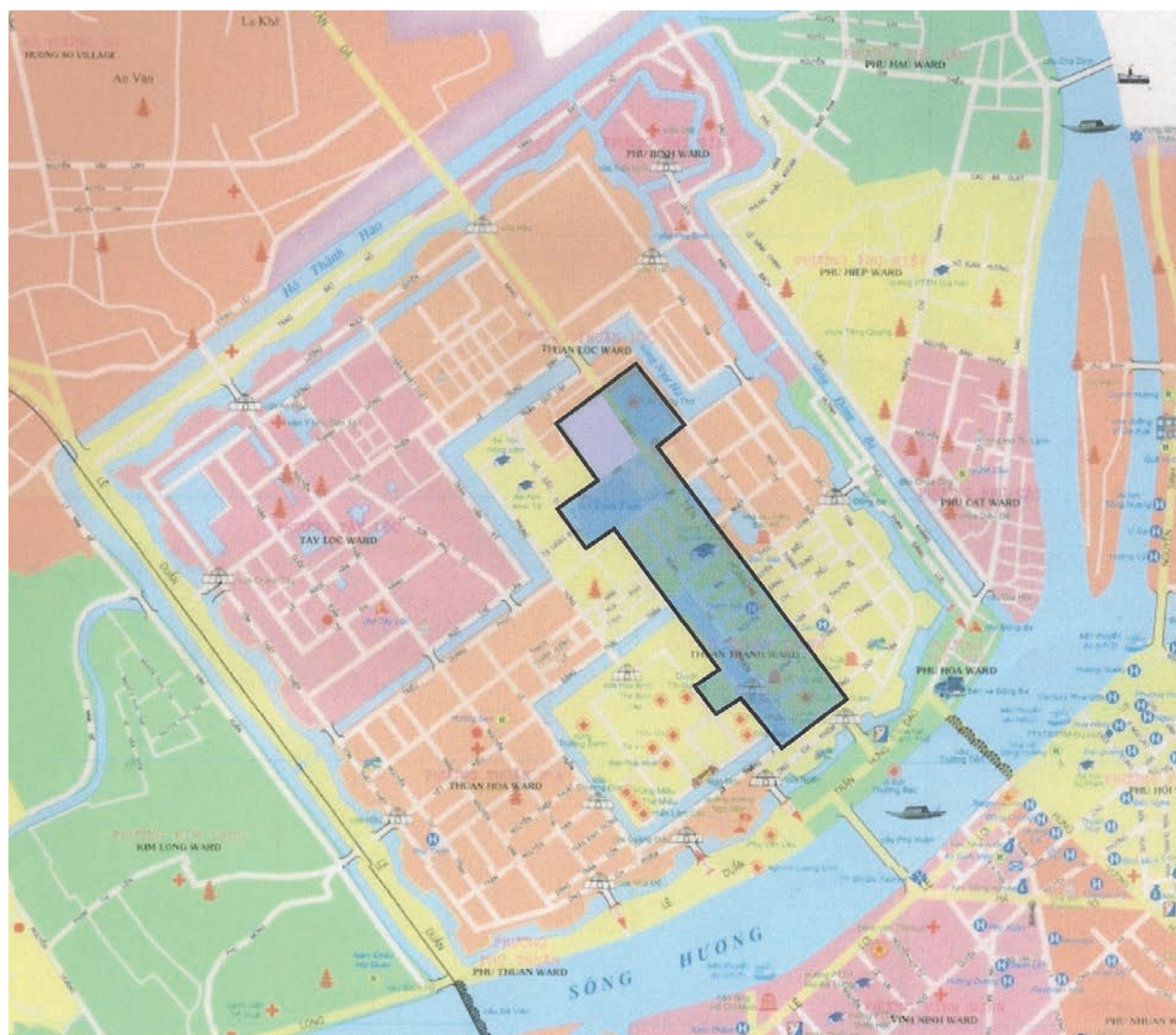
Cytadela Hue została zaprojektowana na planie kwadratu otoczona potężnym ceglany murem obronnym z bastionami. [il.1] Została ona zlokalizowana w dorzeczu rzeki Huong i mniejszej rzeki Kim Long. Korzystając z tego systemu wodnego wykonano szeroka fosę wokół murów. W cytadeli znajduje się zespół pałacu cesarskiego wraz ze świątyniami (Hoang Thanh i tzw. zakazane miasto Tu Cam Thanh) oraz duży zespół zabudowy administracyjnej i miejskiej (Kinh Thanh). Urbanistyczny założenie cytadeli przyjęto zgodnie z zasadami Księgi Zmian i Feng Shui. Kompleks pałacowo-świątynny ma plan kwadratu, który od południa jest przysunięty do murów obronnych. Do zespołu pałacowego prowadzą z każdej strony 4 dekoracyjne bramy. Południowa brama Ngo Mon jest największą i najpiękniejszym wejściem do zespołu. Miasto zostało zaprojektowane w następujący sposób. Po wschodniej i zachodniej stronie kompleksu pałacowego mamy zabudowę mieszkalna, na północy znajdował się teren ogrodu cesarskiego komponowanego przy jeziorach. Warto wspomnieć, że układ Cytadeli doskonale wykorzystuje biegnącą przez miasto rzekę Kim Long, którą

in the end of the XIX century. In a modern town there are plenty hotels, restaurants, cafeterias and shops. Many of them are situated along a main streets Hung Vuong, and Nguyen Phuong or at the river bank a Le Loi promenade. Modern Hue quickly develops. However there are two bridges crossing the Huong river, the both parts of Hue city are significantly different.

The Hue Citadel was designed on a square plan surrounded by a huge brick defense wall with bastions. [il.1] It was located in a confluence of Perfume- Huong river and Kim Long river. This water system was helpful to make a moat encompassing the Citadel. Citadel consist of an imperial palace complex (including Tu Cam Thanh- the Forbidden Purple City and area of temples Dai Noi – the inner City) and a large town with administrative buildings (Kinh Thanh). Its urbanistic layout followed the geomantic principles set in the Book of Changes and Feng Shui. The Imperial palace complex forms a regularly shaped square situated closer to the southern side of a great perimeter wall. Palace complex was surrounded by a wall with 4 decorative gates leading to the city. The southern Ngo Mon Gate is the greatest and most beautiful entrance to Palace complex. General scheme of Hue town was composed as following. On the both sides of the palace complex there were administrative and living quarters, and at north there was an imperial garden composed around the artificial lakes.

il. 1. Hue, Cytadela. Zaznaczono obszar proponowanej rewitalizacji (Marek Barański 2016)

ill. 1. Hue, Citadel. Proposed area for revitalization is marked (Marek Barański 2016)

il. 2. Muzeum Sztuki Cesarskiej (Marek Barański)
 ill. 2. Museum of Imperial Art (Marek Barański)

przekształcono fosę dookoła cytadeli i kanał Gnu Ha płynący przez cytadelę oraz uformowano duże jezioro z małymi wyspami. [il. 3,4] Jezioro Thinh Tam należało do zespołu cesarskiego ogrodu z drewnianymi pagodami i mostkami. [Nguyen, Cadiere 1922; Boudet 1942] [il. 5] Na zachodniej wyspie istniał kiedyś magazyn prochu, a na wschodniej dwukondygnacyjny murowany budynek cesarskiego archiwum (pawilon Thang Tho). Na skutek potężnego tajfunu w początku XX wieku drewniane konstrukcje pawilonów i mostków zostały zniszczone. Obiekty te nie zostały odbudowane. Z całej zabudowy przetrwał tylko budynek archiwum, który obecnie jest porzucony i w złym stanie. Budynek Archiwum zamykał ciąg budynków administracyjnych i urzędów cesarskich jakie wybudowano w rządzie wzdłuż osi północ-południe na wschód od zespołu pałacu. Spośród tych kilku budynków tylko dwa zostały wyremontowane i przeznaczone na muzea, inne przekształcono i służą obecnie różnym funkcjom. [il.2] Wokół zespołu pałacowego znajdowały się domy wysokich urzędników administracji cesarskiej i oficerów armii oraz liczne domów urzędników, służby, oraz artystów działających na cesarskim dworze. Parterowe i dwukondygnacyjne domy ciągnęły się wzdłuż szachownicowo rozmierzonych ulic. W cytadeli istniały także koszary straży mającej chronić cesarza i jego rodzinę. Przez stulecie ten obszar utrzymał swój charakter. Duża część zabudowy oraz liczne obiekty pałacowe uległy zniszczeniu w czasie ciężkich walk w 1968 roku. [Olszewski 1991, 409-410; Bowden 2019] Po wojnie sytuacja się radykalnie zmieniła. Poza odbudową zniszczonych obiektów pałacowych obiektem

Its worth of mention, Hue citadel location perfectly adopted a Kim Long river crossing the Citadel. This river was converted into a Citadel moat and a Gnu Ha canal and forming a regularly shaped lakes with a small islands. [il.3, 4] The Thinh Tam Lake area was a former imperial garden and a rest area with wooden pagodas and bridges. [Nguyen, Cadiere, 1922; Boudet 1942][il. 5] The western island was used as a gun powder warehouse, on the eastern one a two stories building of the Imperial archive was constructed. Unfortunately at the beginning of the XX century wooden pavilions and bridges were demolished by stormy typhoon. These structures had not been restored. Only one masonry building survived there, the Imperial Archive (Tang Tho pavilion). Building at present is abandoned and in a bad state. This building ends a set of Imperial official buildings being constructed in a row along the North – South road axis at the east of the Palace complex. Only two administrative buildings are converted into museums, other ones had been refurbished and serve to contemporary purposes. [il. 2] Around the Imperial palace complex there were housing areas for a high ranking administration and military officers as well numerous servants and artists active at the emperor's court. One or two story family houses were set along perpendicular system of streets. There was also an army unit with barracks guarding the Imperator and his family. For more than a century these area created a stable housing environment. Big part of historic monuments and housing of the Citadel had been destroyed during a heavy fights in the 1968 year. (Olszewski 1991,409-410; Bowden 2019) The situation have radically changed after war. Except monuments in the palace complex there were no idea

miasta nie poświęcono uwagi. Nowe budynki radykalnie zmieniły charakter zabudowy. Architektura tych obiektów nawiązywała do pseudo modernistycznych rozwiązań. W XXI wieku nową znacząco większą liczbą mieszkańców wytworzyła żywy organizm, który nie miał związków z zespołem pałacowym. Obszar ogrodu cesarskiego pozostawiono bez opieki. Stał się on terenem porzuconym, co przyczyniło się do budowy licznych domów wokół jezior. Obszar dawnej zabudowy miejskiej posiadającej kiedyś swój charakter lokalne władze pozostawiły bez należytego zainteresowania.

Dziedzictwo kulturalne Hue jest ściśle związane z dworem wietnamskich cesarzy. Oprócz licznych zabytków położonych w malowniczych w ogrodach, mamy także istotne dziedzictwo pozamaterialne do którego należą cesarskie ceremonie i obrzędy związane z muzyką i tańcami, dzieła dworskiej sztuki rzemieślniczej oraz ceremonialne posiłki dworskie.[Chien, Waters,2009] Wymienione dziedzictwo pokazuje iż Hue nie jest tylko zespołem kilku zabytkowych pałaców w Wietnamie, ale posiada również międzynarodowe wartości, które UNESCO potwierdziło w 1993 roku wpisem na listę światowego dziedzictwa kultury i w 2003 roku kiedy Hue wpisano na listę dziedzictwa niematerialnego. Organizowany co roku festiwal w Hue potwierdza dwój charakter tego dziedzictwa. Poza zespołem pałacu cesarskiego mamy tutaj kilka innych zabytków oraz instytucje muzealne - Muzeum sztuki cesarskiej w pawilonie Long An, muzeum wojskowe oraz historyczny dom prezydenta Ho Chi Minha.

2. Obecna sytuacja w mieście cytadeli Hue.

Kinh Thanh miejski obszar cytadeli w Hue jest żywym organizmem, lecz mało atrakcyjnym dla turystów.

to restore damaged private buildings. Many new houses and shops were erected there thus considerably changing character of this area. Architecture of new housing reassembles a contemporary pseudo-modern style. In the XXI century a bigger new population lives here, creating a vivid organism without any relations to an imperial palace complex. Imperial garden was left without any care. It became abandoned and neglected what resulted in building a numerous modern housing around lakes. Historic housing of the Citadel town until the end of the XX century had lost any interest of local authorities.

Heritage of Hue is closely related to the Court of Vietnamese Emperors. Apart of numerous architectural monuments set in picturesque garden complexes, there are also important evidence of an immaterial heritage consisting of various imperial court ceremonies i.e. music, dances, crafts and ceremonial food.[Chien, Waters, 2009] Listed above heritage show that Hue is not only the most important Historic Monument of Vietnam, but also has an outstanding international value, This was confirmed by listing Hue in 1993 at the UNESCO World Heritage List, and in 2003 at the UNESCO List of Immaterial Heritage. Spectacular Hue Festivals annually organized in the town confirms bi-character of this Heritage. Apart of an imperial palace complex in the Citadel area there are numerous historic monuments and museal institutions including Museum of Hue Imperial Antiquities in the Long An Pavilion, as well as the Museum of History and Revolution. There are also a historic house of the president Ho Chi Minh.

2. The present situation in Hue Citadel town

Hue Citadel town is a vivid area, but very little attractive to tourists. Housing area within a citadel walls

il. 3. Brama Dong Ba. (Marek BarańskiB)
ill. 3. Gate Dong Ba. (Marek BarańskiB)

Zamieszkuje go około 60 000 mieszkańców. Znajduje się tutaj 8 szkół, 4 ośrodki medyczne. Mieszkańcy pracują zarówno na terenie Cytadeli, gdzie prowadzi swe małe biznesy, a także w nowym mieście Hue za rzeką. Poza zespołem pałacu cesarskiego będącym pięknym i zadbanym obszarem zabytkowym, tereny miejskie są zaniedbane. W ostatnich dekadach obszar wokół pałacu cesarskiego stał się potężnym ośrodkiem mieszkalnym zabudowanym 2 i 3 kondygnacyjnymi domami wzdłuż małych uliczek. Pierwotne domy były komponowane w ogrodach. Obecnie zabudowa i sklepy przy głównych ulicach tworzą gęstą zabudowę sprawiając wrażenie orientального chaosu. W rzeczywistości, rozwój środowiska mieszkaniowego tylko w niewielkim stopniu wykorzystuje miejscowy zasób przyrodniczy. Rzadko spotyka się tutaj turystów. Najczęściej kierują się oni do zespołu pałacowego. Mamy kilka czynników wpływających na zmniejszenie turystycznego zainteresowania tym rozległym obszarem historycznej zabudowy.

1/ W Hue, jest bardzo wiele do oglądania. Poza zespołem pałacu cesarskiego mamy tutaj zespoły cesarskich grobowców, oraz liczne atrakcyjne zabytki wybudowane wzdłuż rzeki Huong. Grupy turystów zwiedzające te miejsca w warunkach tropikalnego klimatu są po prostu zmęczone i tracą zainteresowanie dla poznawania mniej atrakcyjnych zabytków. Generalnie nie są oni zwolennikami zwiedzania mniej wartościowych obiektów. Po południu turyści wolą pozostać w nowym mieście, gdzie są liczne kawiarnie i restauracje.

2/. Zabudowa mieszkaniowa Cytadeli w Hue straciła swoją turystyczną atrakcyjność i stała się zwykłą dzielnicą mieszkaniową z prostymi usługami dla lokalnych mieszkańców. Chociaż mamy tutaj wiele interesujących i malowniczych miejsc, podziwiają je tylko przypadkowi turyści. Kilka historycznych budynków adaptowanych

is populated by ca. 60 000 inhabitants, There are 8 schools, and 4 medical centers. Inhabitants work both in the citadel running their small businesses, as well in a modern Hue. Apart of a palace complex being an attractive and beautiful area, housing quarters are generally neglected. In recent decades, an area around the Imperial Palace complex became a great habitation center with two or three stories houses along small streets. Original houses were composed in gardens. Now, at the main streets houses and shops are densely over built causing impression of Oriental chaos. In fact development at this area very little gains from its environment and natural reserves present in the Citadel area. Tourists there are random and mainly they walk to a palace complex. There are few factors diminishing touristic interest to a vast historic housing area of the Hue citadel.

1/. In Hue, there is too much to see. Except an imperial palace complex there are also numerous burial and memorial complexes of a great touristic attraction. Tourist groups in a tropic climate of Hue are simply tired and losing their vigor to see more. In general they are not interested in visiting areas of a less tourist importance. At afternoon tourists prefer to stay in a modern town, in airconditioned cafes, or restaurants.

2/. Housing area at the Hue citadel have lost its tourist attractiveness and became a living quarter with a simple services for local people. However there are plenty interesting and picturesque places only random tourists can appreciate it. A few old buildings being adopted for the War and Revolution Museum and the Historic and Imperial Art Museum with its exhibition of historic and art objects have a limited tourist interest.

il. 4. Kanał Gnu Ha. (Marek Barański)

ill. 4. Canal Gnu Ha. (Marek Barański)

na Muzeum Historyczne i Sztuki Cesarskiej z ich kolekcjami ma ograniczone zainteresowanie turystyczne.

3/. Obecnie naturalne środowisko wokół jezior i kanału stało się obszarem zdziczałym, dobrym dla wędkarzy, ale nie miejscem odpoczynku. Kanał służy jako ściek dla sąsiadujących z nim domów, co w znaczący sposób zmieniło środowisko. Zaniedbanie tego miejsca, skutkuje utratą zainteresowania miejscowych mieszkańców.

Na szczęście sytuacja poprawia się. Pojawiły się plany odnowienia zabytków i ich otoczenia. Przy jeziorze Tinh Tam możemy już dostrzec przebiegi zmian – uliczne kawiarenki z dwoma czy trzema plastikowymi krzesłami. Miłośnicy szlaków militarnych mogą podziwiać w ramach zorganizowanych specjalnych wycieczek cesarskie fortyfikacje, jak również pozostałości bunkrów z czasów wojny wietnamskiej licznie zachowane na tym obszarze. Adaptacja cesarskiego pawilonu bramy Hoa Binh na tradycyjną pijalnię herbaty i kawy jest dobrym przykładem pokazującym wielki potencjał miejscowej tradycji kulinarnej, gdy porówna się ją z normalnymi kawiarniami w europejskim stylu. Ta sama kawa czy herbata smakuje tutaj inaczej. Miłośnicy miejscowego rzemiosła artystycznego mogą odwiedzić Kim Hoan centrum sztuki przy ulicy Dinh Tien Hoang, które w zaaranżowanych dawnych domach posiada zarówno sklepy z wyrobami artystycznymi, warsztaty i galerię sztuki połączone w jeden zespół z kawiarnią. Przy przepływającym przez cytadelę kanale Gnu Ha rozpoczęto czyszczenie jego brzegów.

3. Polska - wietnamska współpraca w konserwacji i ochronie zabytków

W 1980 roku Polska zaoferowała Wietnamowi swoją pomoc w konserwacji i naukowym opracowaniu zniszczonych w czasie wojny zabytków.[Kwiatkowski 1985; Kinh, Kwiatkowski 1985; Kinh 2009] Przez prawie 20 lat Polska – Wietnamska Misja konserwatorska kierowana przez architekta Kazimierza „Kazika” Kwiatkowskiego aktywnie chroniła i konserwowała zabytki Chamów w My Son, zabytki w zespole cesarskiego pałacu w Hue i w zespole zabytkowego miasta Hoi An. Dzisiaj Hoi An jest nie tylko ważnym zabytkowym zespołem na Liście Światowego Dziedzictwa Kultury UNESCO, ale również przykładem dobrych praktyk. Wkład „Kazika” Kwiatkowskiego jest tutaj olbrzymi, dlatego jego osoba została upamiętniona pomnikiem w centrum historycznego Hoi An. [Kinh2002; Zolese 2009, 35-38] W 1997 roku w Hue polscy konserwatorzy we współpracy z wietnamskimi pracownikami wykonali duży konserwatorski projekt renowacji świątyni The Mieu i pawilonu Ta Vu w zespole pałacu. [Krajewski, Ważny, 1999] W 2011 roku grupa polskich architektów i konserwatorów kierowana przez Marka Barańskiego opracowała projekt rewitalizacji dawnej dzielnicy Pho Hien w mieście Hung Yen.[Barański, Jezierski, Hung 2020] Następnym polskim działaniem było opracowanie we współpracy z HMCC (Hue Monuments Conservation Center) programu szkolenia konserwatorów. W ciągu 2011-2013 przeprowadzono 3 praktyczne szkolenia konserwatorskie. Jednym z celów polskiej obecności w Hue była kooperacja z lokalnym partnerem by opracować program rozwoju dla historyczne części Hue, co pozwoliłoby uzyskać grant ze

3/. At present natural reserve of lakes and canal became wild areas being good for fishing, but not for rest.[il. 6] Canal became a sewage system to a neighbor housing area, what considerably changed an environment. Neglected state of this area resulted in loosing of an interest even to a local people.

Fortunately situation is going to change. There are plans to restore historical monuments and its surrounding. At a Tinh Tam lake we can find a visible presage of change, a simple street cafes with two or three plastic chairs. Fans of military trail can enjoy sightseeing tours on imperial fortification as well Vietnamese war bunker remains in the area. Adaptive reuse of an Imperial pavilion at a Hoa Binh Gate for a traditional coffee and tea house is a good example, showing a great potential of a local tradition custom, when comparing it with a regular cafeterias in European style. The same cup of tea or coffee taste differently here. Lovers of local handicraft can visit a Kim Hoan art center at a Dinh Tien Hoang street being a shopping gallery and café complex arranged in old style buildings. A Gnu Ha canal became a subject of a great works resulting in cleaning its banks.

3. Polish – Vietnamese Cooperation in Restoration and Protection of Historic Monuments.

In the 1980 year Poland offered a conservation and scientific assistance to protect destroyed in war historic monuments in Vietnam. [Kwiatkowski 1985; Kinh, Kwiatkowski 1985; Kinh 2009] For almost 20 years Polish – Vietnamese conservation mission led by architect Kazimierz “Kazik” Kwiatkowski was active in protection and restoration of Cham monuments in My Son, monuments of Imperial palace complex in Hue and Hoi An historic site.[Recherches 1985, 1990; Kwiatkowski 2011] Today Hoi An is not only an important historic site on UNESCO World Heritage List, but also a good example of good practices. Kazik’s contribution to this success was enormous, therefore he had been commemorated with a monument in the center of historic Hoi An. [Kinh 2002; Zolese 2009, 35-38] In 1997 in Hue Polish conservators with assistance of Vietnamese contractor completed a huge conservation project to restore The Mieu Temple in the Hue palace complex.[Krajewski, Ważny, 1999] In 2011 group of Polish architects and conservators led by architect Marek Barański elaborated revitalization design for Pho Hien Xa historic district.[Barański, Jezierski, Hung 2020] The next activity of Polish experts was a conservation training program prepared with a close collaboration of HMCC (Hue Monuments Conservation Center). On-site training in Hue was performed in the period of 2011 - 2013 years. One of the goals of Polish activity in Hue was cooperation with a local partner to elaborate a development program for a historic area of Hue to be financed by Polish ODA Development Grant. There were two proposals. [Barański 2016] The first one was creation of a Visitors Center in restored historic building of the

środków rozwojowych ODA. Przedstawiono dwie propozycje. [Barański 2016] Pierwsza było stworzenie Visitors Center w odrestaurowanym dawnym budynku Skarbcza Cesarskiego (Phu Noi Vu) w zespole pałacowym. Duży dwukondygnacyjny budynek, obecnie nie użytkowany mógł doskonale pomieścić konieczne funkcje takiego centrum. Wielka ilość dużych pokoi dawała szansę by je zagospodarować jako sale recepcyjne, miejsca odpoczynku, sklep z pamiątkami, salę wykładową lub sale wystawiennicze. Druga propozycją była koncepcja rozwoju dla większej części Cytadeli.

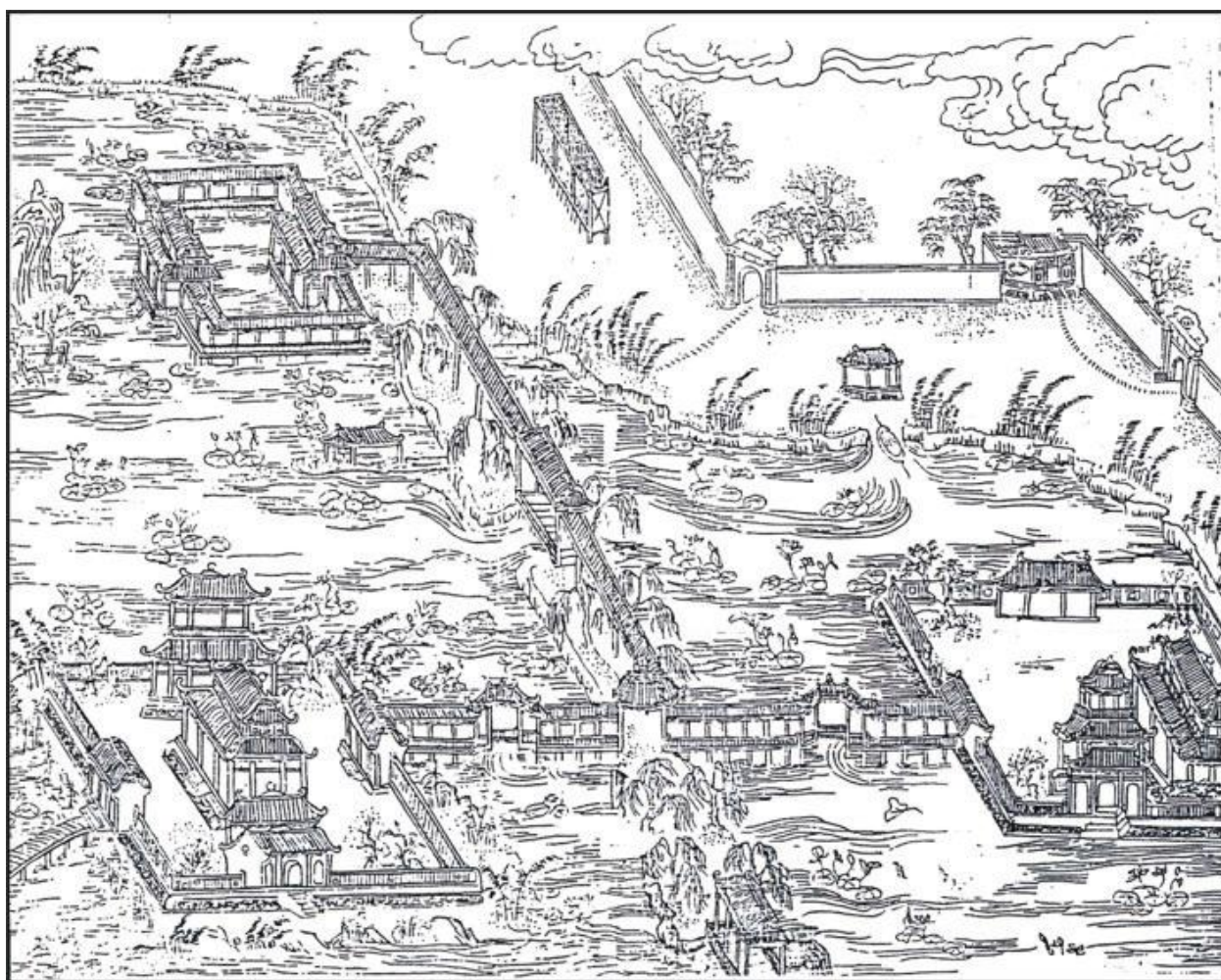
4. Propozycje poprawiające środowisko mieszkaniowe miasta Cytadeli w Hue

Polscy eksperci wizytujący Hue mieli wielką szansę analizować sytuację części miejskiej Cytadeli. Stało się oczywiste, iż historyczny zespół pałacowy oferuje tradycyjną formę udostępniania, która po południu kończy się wraz z zamknięciem muzeum. Na obszarze miejskim otaczającym zespół pałacowy nie wytworzyły się żadne atrakcyjne aktywności, które zwróciłyby uwagę turystów w tym czasie. Informacja turystyczna i system obsługi turystów skoncentrowane były na zespole pałacowym, pomijając inne części Cytadeli. W takiej sytuacji turyści nawet nie poszukiwali ani oczekiwali oferty by po południu móc spędzić wolny czas w Cytadeli. W tym czasie większość turystów wolała pozostać w klimatyzowanych hotelach, kawiarniach czy barach i tylko niektórzy oczekiwali spotkać coś interesującego w mieście. Szeroka rzeka Huong tworzy naturalną barierę dostępu do Cytadeli. Długi spacer nie jest łatwym zadaniem, specjalnie w czasie lata. Po rannym zwiedzaniu zespołu pałacowego, tylko nieliczni turyści powracają by dalej zwiedzać cytadelę. Podjęta dyskusja z miejscowymi konserwatorami zabytków potwierdziła, że są widzą oni potrzebę zmian i rozwoju tego obszaru. W ich opinii, kompleksowa renowacja zabudowy mieszkalnej w cytadeli jest za dużym projektem by mógł być zrealizowany w krótkim czasie. Realizacja mniejszych projektów skierowanych na renowację zdegradowanych zabytków w tym rejonie powinna poprawić sytuację. Adaptacje historycznych obiektów na potrzeby komercyjne byłoby realną propozycją. W Wietnamie w Hoi An i Hanoi istnieje wiele dobrych przykładów tego typu prac i takie działania pomogłyby w Hue. Rewitalizacja zespołów takich budynków byłaby punktem zwrotnym dla miejscowej ludności i turystów by przełamać brak zainteresowania tym obszarem i zobaczyć nowe możliwości, a nie tylko muzealny zespół cesarskiego pałacowy, który dominuje nad terenem cytadeli. Nowe propozycje winny być skierowane na różne działalności, tak by uzyskać połączony efekt indywidualnych projektów. Było jasne, że rozwój zespołu mieszkaniowego cytadeli gdzie należy nadać atrakcyjny kulturowy i przyrodniczy efekt środowiskowy wymaga gwałtownego dział. Odbudowa zniszczonych pawilonów na wyspach jezior wraz z uporządkowaniem cesarskiego ogrodu powinna znacząco poprawić sytuację. Zapuszczony obecnie obszar byłby w ten sposób nową atrakcją dla turystów i miejscowej ludności. W ten sposób środowisko Cytadeli w Hue stałoby się bardziej otwarte dla ludzi, oferując nowe miejsca odpoczynku,

Treasure house (Phu Noi Vu building) in the imperial palace complex. This large two stories building, abandoned at present, could perfectly host all activities of the Center. A big number of a great rooms in the building provided a chance to adopt them for a different purposed as a reception hall for visitors, a rest areas, souvenir shop, lecture room, or presentation halls. The second proposal was a development concept for a much larger area of the Hue Citadel.

4. A new proposals improving housing environment of Hue Citadel Town.

Polish experts visiting Hue had a great opportunity to analyze a situation in the Kinh Thanh area of the Citadel from a different perspective. It became obvious, a historic area of the imperial palace complex offers a traditional way of presentations ending at afternoon when museum is locked. The housing area of Citadel had not created an attractive environment for tourist. Tourist information and service system in a Hue Citadel town was focused on a palace complex, omitting other areas of the Citadel. In such mood tourists do not search and even expected other touristic points of interest or opportunities for spending a free time especially at afternoon. At that time most of tourists prefer to stay in air conditioned facilities, and only few travelers are willing to find something interesting in Hue. Big Huong River creates a natural barrier making access to the Citadel difficult. A long walk is not an easy task, especially at summer. After visiting palace complex in the morning only few tourists are going to come back and continue visit in a Citadel. Discussion with a local conservation experts confirmed they are focused on change and development of this area. In their opinion, a complex restoration of a Citadel housing area was too big project to be implemented in a short time. Completion of a smaller projects devoted to restoration of a local historical monuments should moderate the situation. Adaptive reuse to commercial purposes of some historic buildings would be a realistic proposal. There are plenty good examples of restoration and adaptive reuse of historic buildings in Hanoi and Hoi An, and similar solutions would be needed in Hue. Revitalization of some housing areas would be a turning point showing for local people and tourists another face of the Hue Citadel, different than museal complex of imperial palaces. New proposals should be dedicated to various activities in order to create a joint effect. It became obvious a development of a housing area of Hue Citadel needs a kick, or a push to create more attractive cultural and natural environment. Restoration of its natural reserve with reconstruction of imperial garden with its pavilions should considerably improve situation. A neglected at present area would be a new attraction for the both a local people and tourists. Thus, housing environment of Hue Citadel town should become more open for touristic and offer for a people a new rest areas, where people can enjoy natural reserve and recreation on water.

il. 5. Historyczny widok jeziora Thin Tam lake.(źródło: Nguyen, Cadiere 1922)
 ill. 5. Historic drawing of the Thin Tam and Hoc Hai lakes.(source: Nguyen, Cadiere 1922)

gdzie ludzie cieszyli by się przywróconym środowiskiem naturalnym i korzystaliby z odpoczynku nad wodą. Nowe pomysły i propozycje zostały przedyskutowane z miejscowymi architektami Hung Phung i Phan Thuan Y, którzy pracują w państwowym Instytucie Techniki Budowlanej w Hue. Współpraca z miejscowymi ekspertami pozwoliła na tworzenie ogólnego programu i indywidualnych projektów zakotwiczonych w miejscowych warunkach. Pani Phan Thuan Y w 2009 roku opracowała studium rewitalizacji obszaru jezior Tinh Tam i Hoc Hai. [Phan 2009][il. 6, 7] Jest ona autorem restauratorskiej propozycji adaptacji pawilonu Than Tho znajdującego się na wyspie, który wykorzystany zostałby jako duży kompleks kawiarni.[il. 8, 9] Pani Phan Thuan Y zaproponowała również rekonstrukcję zniszczonych tajfunem historycznych pawilonów i mostków na wyspach jeziora Tinh Tam. Jej propozycja przewidywała stworzenie dużego obszaru rekreacyjnego wraz ze zrekonstruowanymi obiektami. Podjęta dyskusja na ten temat zaowocowała konkluzjami. Odbudowa i adaptacja dwóch nawet atrakcyjnie położonych pawilonów może się okazać niewystarczające by zwiększyć znacząco turystyczne zainteresowanie tym obszarem. Stało się jasno, iż wysoki koszt remontu budynku Thang Thu nigdy nie zostanie pokryte przez developerów z obawy przed brakiem wystarczającego przychodu jakie może przynieść działanie kawiarni. Dyskusja zaowocowała modyfikacją proponującą by ten

New ideas and proposals had been discussed with local architects Mr. Hung Phung and Mrs. Phan Thuan Y, both from the Building Technique Institute in Hue. Cooperation with local architect experts would provide a possibility to elaborate a general development program and individual projects anchored in a local reality. Mrs. Phan Thuan Y already elaborated in 2009 year a study on revitalization of Tinh Tam Lake and Hoc Hai Lake area.[Phan 2009] [il. 6, 7] She is author of restoration proposal for a Thang Tho pavilion on the island with its adaptive reuse for big cafeteria. [il. 8, 9] Mrs. Phan Thuan Y proposed also recovery of the Imperial garden to its historic form with reconstruction a destroyed in a typhoon storm garden pavilion at the Tinh Tam Lake. Her concept proposed creation of a large rest area to be enjoyed by visitors. Mr. Hung Phung is an active architect, expert in restoration of historic buildings. Mutual discussion on proposals for Tinh Tam and Hoc Hai Lakes restoration resulted in conclusion, only two more restored monuments, however attractive and well situated on islands would be too small to increase a bigger tourist's interest to the area. It became obvious, a high cost of a Thang Thu pavilion restoration would never be covered by entrepreneurs, expecting a short time revenue. Discussion resulted in another solution with adoption of this large building for a tourist

duży budynek stał się centrum informacji turystycznej z kafełką oraz z medioteką. Te centrum prezentowałyby kolekcje dawnych zdjęć i planów, a także można by tu było w dowolnej chwili odsłuchać ceremonialną muzykę dworu cesarskiego. Istnieje bogate archiwum historycznych fotografii pokazujących cesarskie pałace oraz odbywające się tam ceremonie dworskie. Centrum winno oferować swoją aktywność również po południu. Proponowana nowa funkcja centrum dokumentacji w doskonały sposób kontynuowałaby dawną funkcję cesarskiego archiwum jaka istniała w budynku Tang Thu. Turyści oczekujący intelektualnej przyjemności mogliby tutaj spędzać swój wolny czas, lub odpoczywać nad jeziorem. Realizacja takiego projektu winna pozyskać dodatkowe środki ze strony rządu, co byłoby bardzo potrzebne. Lecz nawet i takie rozwiązanie nie wpłynęłoby na miejscową ludność by zmieniać stan lokalnego środowiska mieszkaniowego.

Analizując plan Cytadeli Hue zauważono inną możliwość mogącą pomóc w odnowieniu tego obszaru. Kanał Gnu Ha może łatwo stać się atrakcją turystyczną jako droga wodna. Historycznie oba jeziora tworzyły jedno wielkie jezioro połączone z rzeką Kim Long. Obecnie jezioro to jest przedzielone groblą na której zbudowano drogę. Wybudowanie na obecnej drodze Dinh Tien Hoang małego mostku połączyłoby oba jeziora. Połączenie jezior z kanałem biegnącym przez Cytadela stworzyłoby wspaniałą drogę wodną mogąca być używaną przez odwiedzających jako malownicza trasa turystyczna pokazująca najbardziej interesujące zabytki. Te małe działania inżynierskie pozwoliłyby stworzyć turystyczną atrakcję o nowym wymiarze. Szlak wodny Cytadeli w Hue pozwala płynąć wokół murów obronnych, przechodząc przez bramy wodne, mosty, jak również pływać po jeziorach.

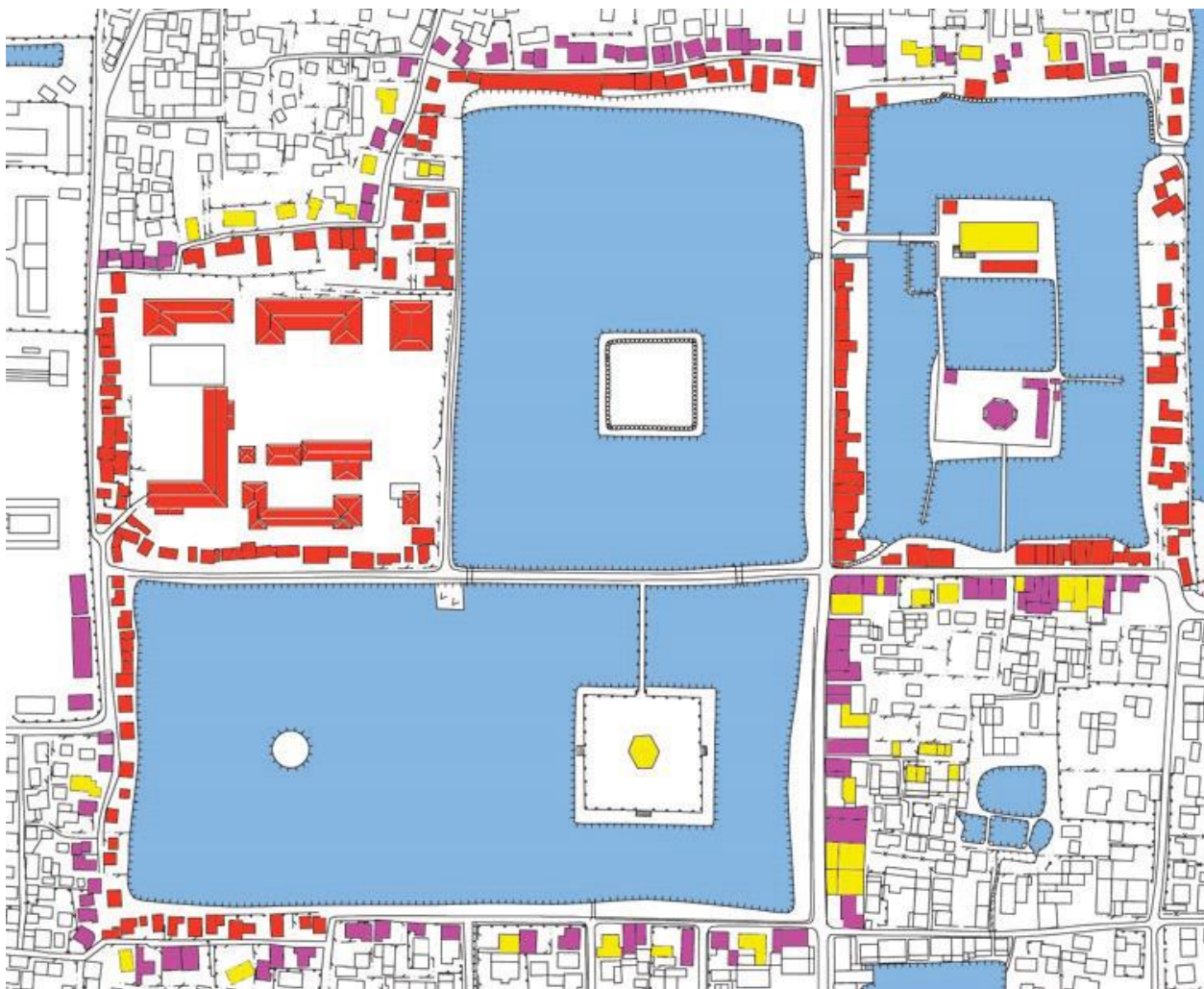
information center with a cafeteria and a mediatec. Such center would present collection of historic photo documentation and ceremonial a court ceremonies performed in Hue. Center activity should be opened for tourists also at afternoon. The new function of a documentation center would perfectly continue a historic function of the Tang Thu pavilion, previously an Imperial archive. Tourists expecting an intellectual enjoyment would spend here a free time at evening, as well having a pleasure to rest at a lake. Implementation of this project should gain an additional grant from a government what be helpful in covering costs of restoration works. But even such solution would not be enough to influence a local people and change a character of a housing environment.

Studying a general plan of Hue Citadel another opportunity had been recognized, very helpful in rehabilitation of this area. A Gnu Ha canal can be easily used as another tourist attraction – a water way. Historically the both lakes formed a one big lake adjoint the Kim Long river. At present a big lake had been divided by building a road on a dike. Building a small bridge on a present a Dinh Tien Hoang Road could connect the both lakes. Connection of lakes with a canal running through the Hue citadel would create a spectacular water way to be used by visitors and be an alternative tourist trail showing the most spectacular monuments. This small engineering effort would provide us a great tourist attraction of a new format. Water system of Hue Citadel enables to travel along the fortification walls, passing water gates and bridges as well as cruising on lakes. Till now no one considered a powerful energy of using

il. 6. Obecny stan jeziora (Marek Barański)

ill. 6. Present state of Thin Tam lake (Marek Barański)

il. 7. Analiza konserwatorska zabudowy wokół jezior. Kolor żółta zabudowa historyczna. Kolor fioletowy nowa zabudowa do korekty, kolor czerwony nowa zabudowa do wyburzenia. (Phan Thuan Y 2009)

ill. 7. Conservator's analysis of housing in a lakes area. Yellow, historic building for restoration; violet new housing for refurbishment; red, new housing for demolition. (Phan Thuan Y 2009)

Dotąd praktycznie nikt nie interesował się możliwością wykorzystania kanału Gnu Ha i zasobu przyrodniczego północnych jezior. Jeziora ze zrekonstruowanymi pawilonami na wyspach byłyby wspaniałym miejscem odpoczynku w porze wieczorowej, zapewniając chłodniejszą temperaturę i piękne zachody słońca.

Małe łódki pływające po kanale i jeziorach byłyby bardzo atrakcyjną propozycją nie tylko dla zagranicznych turystów. Obecnie tylko duże łodzie oferują turystom przejażdżki po rzece Huong. Stworzenie turystyki korzystającej z małych łódek pływających wokół murów obronnych i przez Cytadelę, byłoby nową atrakcją turystyczną pomocną w aktywizacji zapuszczonej części Cytadeli. Turyści mogliby wybierać pomiędzy przejazdami, tak jak taksówką lub wynajmować indywidualnie łódki. Taki system wodnej komunikacji poszerzyłby możliwości oglądania tych części Cytadeli, które są odległe i obecnie trudno dostępne. Wykorzystywanie zasobu wodnego nie byłoby tylko działaniem turystycznym. Spowodowałoby to również zmianę zachowań miejscowej ludności. Korzystanie z wody pozwoliłoby stworzyć atrakcyjną alternatywę dla miejscowej ludności zapewniając wypoczynek jak możliwość pracy dzięki nowym kawiarniom czy restauracjom tworzonymi

water way of the Gnu Ha canal and adaptive reuse of natural reserve of a northern lakes area. Lakes and islands with reconstructed historic buildings could be a splendid rest area especially at afternoon offering a cooler temperature, and beautiful sun sets.

Small boat rides on a canal and lakes would be a very attractive proposal not only for foreign tourists. At present only great boats offer cruises on the Huong River. Creating a small boat tourism around and within the Citadel seems to be a new tourist attraction being helpful in activation of neglected areas. Having possibility to cruise on canals tourists could choose between taxi or individual boat. Such communication system would enlarge possibility of sight-seeing a Hue Citadel area being attractive but distant and not easily accessible at present. Introduction of a water way into housing area would not be only a tourist attraction. It should also result in a change of a local people behavior. Water will become an attractive alternative providing a pleasure not only for tourist, but also to a local people. It will be also a job opportunity, due to a fact there will be more cafeterias and shops along a canal and lakes. Thus housing environment would be improved. Creation of such

nad kanałem i jeziorami. To korzystnie zmieniłoby środowisko mieszkalne. Indywidualni turyści mieliby więcej możliwości zwiedzania atrakcyjnych zabytków i miejsc, takich jak centra rzemiosła i galerie sztuki, lub odpoczywać w doskonałych warunkach nad jeziorem Tinh Tam bądź odwiedzać miejsca dostępne tylko łódką. Poprawa brzegów kanału już się dokonała, co tym samym pozwala wprowadzać nowe rozwiązania. Tak wytworzona droga wodna zapewniłaby trasę długości 7 km wzdłuż murów cytadeli, przez miasto i malownicze ogrody zapewniając turystom inne spojrzenie na Hue.

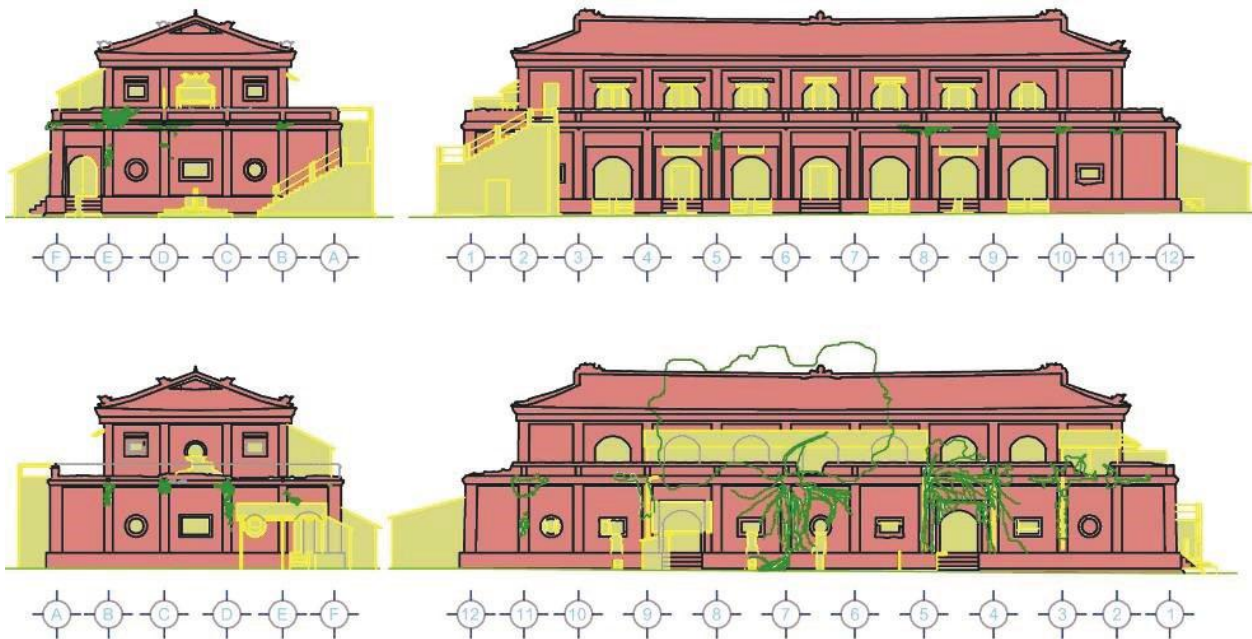
Kolejna propozycja skierowana byłaby na rozwój i aktywację pozostawionych na uboczu obszarów Cytadeli w Hue. Większość restauracji i kawiarni skoncentrowana jest na głównych ulicach Dienh Tien Hoang i Mai Thuc Loan przecinających miasto. Mamy tutaj także wiele punktów barowych oferujących na ulicach skromną kuchnię Orientalną na średnim poziomie. [il. 12] W innych rejonach Cytadeli wyraźnie brak takich usług. Chaotyczny rozwój dotknął lokalny układ zabudowy. Mamy kilkanaście budynków przekształconych w obiekty wielorodzinne. [Il.10, 11] Obszary te na ogół nie są odwiedzane przez turystów, chociaż mamy tutaj wiele miejsc wartych zobaczenia. Przekształcenie tych obszarów w tereny dostępne i atrakcyjne do zobaczenia jest wyzwaniem dla miejscowej społeczności i władz lokalnych. Odnowienie i przekształcenie do współczesnych potrzeb kilku historycznych budynków jest stosunkowo prostym zadaniem, lecz lokalny rozwój wymaga też zaangażowania miejscowego biznesu. Wymaganym będzie przyjęcie formalnych rozwiązań, które stworzą podstawy prawne podobnie jak w historycznym obszarze Hoi An, gdzie satysfakcja z dziedzictwa historii i biznes znalazła właściwą drogę rozwoju. Na szczęście

tourist route would provide to individual tourist a possibility to see more architectural monuments, appreciate numerous craft centers and galleries, to rest in a perfect conditions of the Tinh Tam lake as well as visit areas accessible only by boats. Canal banks have already been cleaned, thus introduction of a new solution would be an easy task. Fortunately canal is connected with a moat surrounding the perimeter wall of the Citadel, thus a longer trips of ca 7 km would be possible. Boating tourists would see the Hue citadel from a different perspective.

Another proposal was aimed for development and activation of a neglected housing areas. Most of restaurants and food facilities are present at the main streets i.e. Dienh Tien Hoang, and Mai Thuc Loan crossing the town. There are also plenty common street food facilities offering a modest Oriental cuisine at average level. [il. 12] In other areas of the Citadel even street food facilities are rare. Chaotic development influenced a local character of the area. [il.10, 11] There are only few historic buildings being converted for a tenement housing. At present those areas are not visited by tourists, however there are plenty interesting places worth of visit. Transformation of a simple housing to a more open and touristic attractive character would be a challenge for local community and regional authority. It is possible and easy to restore and convert some historic houses for a new purposes in a frame of governmental projects, but local development should also activate a private investors who be going to build their businesses. Here we should adopt formal and legal solutions protecting a Hoi An historic area, where both the enjoyment to history and business have got a right way to success. Fortunately, there are also positive examples in Hue. They

il. 8. Pawilon Thang Tho (Marek Barański)
ill. 8. Thang Tho pavilion (Marek Barański)

il. 9. Analiza konserwatorska pawilonu Thang Tho. (kolor czerwony stan historyczny, kolor żółty nowe przekształcenia do usunięcia, kolor zielony zniszczenia konstrukcyjne do naprawy) (Phan Thuan Y 2009)
 ill. 9. Conservator's analysis of Thang Tho pavilion. Red, historic building for restoration; yellow, new addition for demolition; green, structural brakes for maintenance (Phan Thuan Y 2009)

dostrzegamy już pierwsze symptomy dobrych zmian. Zaczynają one świecić jak gwiazdy w nocy pokazując możliwości prywatnej inicjatywy. Mamy kilkanaście ciekawie wybudowanych restauracji w ogrodach o indywidualnym architektonicznie stylu. Centrum rzemiosła Kim Hoan ma tutaj specjalne znaczenie. [il.13] Architektoniczny kształt tego zespołu zlokalizowanego wśród zieleni łączy obiekty będące warsztatami i galeriami sprzedającymi artystyczne wyroby miejscowego rzemiosła. Jego oferta jest skierowana do bogatych turystów, lecz koncepcja różnorodnej aktywności wydaje się być bardzo dobrym pomysłem. Odwiedzający centrum

shine like a bright stars at the night showing a great possibilities of private entrepreneurship. There are few restaurants of an individual architectural style composed in a gardens. A Kim Hoan handicraft center is of a special importance here. Its architectural shape composed in a garden includes workshops and gallery shops selling art objects of traditional handicraft.[il.13] It's offer is for a reach tourist, but a concept of multi-purpose activity seems a very good idea. Here, people can see artists and craftsmen working and without any hurry enjoy their products and pieces of art objects, having also an opportunity to rest in a garden and drinking coffee or

il. 10. Dawna zabudowa w cytadeli (Marek Barański)
 ill. 10. Historic housing in citadel (Marek Barański)

ludzie mogą spotkać artystów i rzemieślników przy pracy a także oglądać wytwory ich rąk bez pośpiechu, pijąc kawę lub herbatę w ogrodzie. Wchodząc do tego centrum możemy zobaczyć inną twarz Hue w dalszym ciągu kontynuującą dawną cesarską tradycję. Kontynuując myśl tworzenia podobnych centrów istnieje możliwość stworzenia w różnych miejscach Hue sieci takich obiektów specjalizujących się w różnych wyrobach. Takie działania w zasadniczy sposób może zmienić środowisko mieszkaniowe. W oparciu o takie obiekty będzie można organizować szlaki turystyczne gdzie turyści nie tylko zobaczą proces wytwarzanie dzieł sztuki ale będą mogli zobaczyć pracujących w pracowni utalentowanych mistrzów.[il. 14] Byłoby to wartościowe rozwiązanie prowadzące do zmian. Program aktywności zwiększyłby by zainteresowanie wietnamską kulturą i miejscowym rzemiosłem, a także stworzyłby nowe miejsca pracy dla rzemieślników. Przychody zasiliłyby utalentowaną młodzież. Warto wspomnieć iż wokół Hue znajduje się wiele podobnych artystycznych wiosek specjalizujących się w artystycznym kowalstwie, garncarstwie, wytworach z laki, czy hafcie, lecz dla wielu turystów indywidualne wycieczki są trudne do zorganizowania. [Anon 2013] Stworzony szlak rzemieślniczych pracowni winien łączyć odnowione historyczne budynki i restauracje nad kanałem Gnu Ha. Większa liczba turystów zwiększy zapotrzebowanie na restauracje i kawiarnie. Każde z centrów rzemiosła i sztuki byłoby inaczej komponowane prezentując zarówno lokalną architekturę, jak i cesarski styl budynków. Wietnamscy architekci są wystarczająco utalentowani by zapewnić dobrą konserwację starych budynków, jak i zaprojektować obiekty w nowym stylu architektonicznym. Miejsca prezentacji lokalnego rzemiosła, tradycyjnej muzyki, posiadające możliwość zaoferowania posiłku czy drinka wypełnią wielkie

tea. Entering this area we have chance to see a different face of historic Hue Citadel town following an imperial tradition present in this area. Following a concept of local art centers, we can create a set of similar centers offering various goods located in a different areas of the Hue Citadel town. Such action would considerably change a housing environment. Having there, a set of art and craft centers it would be possible to organize a tourist route offering possibility to visit different traditional handicraft and art objects being offered directly by talented local artists and skilled masters. It would be a valuable solution leading to a change. Activity program would benefit in a more interest to a Vietnamese culture and local crafts, and be a job opportunity for talented craftsmen.[il. 14] Profits generated by such activity would be also an attractive job offer for young and able people. It is worth to mention that around Hue town there are plenty craftsmen villages specialized in traditional manufacturing of a blacksmith, embroidery, hat making, pottery, lacquering, wood carving, but for most of tourists it is too difficult to get there.[Anon, 2013] A Hue craftsmen trail would include also some historic buildings and restaurants located along a Gnu Ha canal. More tourists visiting this area would need more rest places, restaurants and cafeterias. This action would activate the area and be an attractive job opportunity. Each craft and art center should be composed in a different style offering a folk architecture or imperial style of buildings. The eastern part of the Citadel was selected as an area where concentration of such services would be possible. Revitalization of this area offering places of traditional crafts, music with possibility of eating and drinking a traditional food will facilitate a great expectation of meeting Oriental customs. Creation of small centers dedicated to various crafts and art studios will be a crucial action leading to overall

il. 11. Nowe zabudowa (Marek Barański)

ill. 11. Modern housing (Marek Barański)

il. 12. Uliczna gastronomia na głównej ulicy w Cytadeli (Marek Barański)
ill. 12. Street food at the main street of a Citadel (Marek Barański)

il. 13. Centrum rzemiosła artystycznego Kim Hoan (Marek Barański)
ill. 13. Kim Hoan Art Center (Marek Barański)

il. 14. Artysta przy pracy (Marek Barański)
 ill. 14. Artist at work (Marek Barański)

oczekiwanie spotkania się z kulturą Orientu. Rewitalizacja obszaru Cytadeli oferując małe centra sztuki i rzemiosła byłaby akcją prowadzącą do ogólnego sukcesu oraz zmiany środowiska mieszkaniowego.

Wielokierunkowe podejście do rewitalizacji Cytadeli w Hue wino wytworzyć synergii różnych aktywności i pomagać poszerzaniu oferty turystycznej zarówno w dziennym jak i wieczornym korzystaniu. Szerszy program aktywności turystycznej będzie atrakcyjną ofertą dla turystów i mieszkańców chcących spędzić tutaj więcej wolnego czasu i odkryć wietnamską kulturę nie tylko zwiedzając zabytki. Z pewnością nie wszyscy turyści będą chcieli tutaj przybyć by odpocząć lub zjeść kolację, ale dzięki temu oferta turystyczna Hue będzie znacząco bogata i wskazująca nowe rodzaje usług w interesujących miejscach. Wdrożenie tego programu pozwoliłoby również na dłuższe pobyty w Cytadeli Hue. Taki cel jest ogólnie oczekiwany zarówno przez miejscowe władze jak i oczekujące zysków hotele. Każdy z przedstawionych projektów ma różny wymiar ekonomiczny, ale ważnym jest by zaproponować elastyczne podejście i oczekiwać wieloaspektowego efektu. Koncepcja propozycji dla programu ODA dedykowanemu Cytadeli Hue skupiła się na wyznaczeniu nowych „magnetów”, mogących poszerzyć efekt tych już istniejących. Jedne z nich wykorzystywałyby naturalne warunki środowiska. Drugie bazowałyby na strukturze mieszkalnej i zdolności lokalnej ludności dla tworzenia działań będących uzupełnieniem oferty turystycznej poprzez proste usługi, sztukę kulinarną czy wysokiej jakości rzemiosło artystyczne.

5. Zakończenie

Opracowany program został zaaprobowany przez Ambasadę RP w Hanoi dla dalszego postępowania celem uzyskania przez stronę wietnamską kredytu rozwojowego ODA w ramach polskiego programu pomocy dla

success. Vietnamese architects are enough talented to provide a perfect restoration of historic buildings and design new houses in a new and traditional styles.

Multi directional approach to a Hue Citadel revitalization would create a synergy of a different activities and be helpful in extension of a tourist offer as a day and an afternoon destinations. Larger activity program would be an attractive proposal for tourists going to spend here more time and discover Vietnam culture not only by visiting historic monuments. However, we should not expect all tourist would be willing come here to rest or dine, but tourist offer in Hue thus will be considerably larger and focused on a new services in spectacular areas. Implementation of this program should provide tourists more attraction with a possibility to stay longer in Hue Citadel historic town. Such aim is generally expected by local government to gain more profits from hotels and a local tourism. Each of proposed projects would have a different economic scale. It would be important to propose a flexible approach and expect a joint effect. Concept for a Hue Citadel ODA development program was built on a creation of a new “Magnets” able to enrich and widen an already active ones. A new proposals were dedicated to a different aims. Some of them would base on natural resources of the area Housing environment enhancement would be based on a synergy of a local people activity able to offer a simple services, local cuisine or traditional art craft.

5. Conclusion

Elaborated program of Hue Citadel revitalization and development got approval from the representative of the Polish Embassy. It was possible to include a Hue project into a program of the development loan grants of Polish ODA dedicated for Vietnam. Thus, a concept of the Hue Citadel improvement program

Wietnamu. Pozwoliło to przedstawić program lokalnym władzom prowincji Thua Thien – Hue i prezydentowi miasta Hue. Program pomocy został przedstawiony jako możliwy do podziału na projekty mniejszej skali. Dzięki czemu uzyskano by swobodę ekonomiczną pozwalającą realizować działania indywidualnie. Następnymi krokami byłoby opracowanie projektu rewitalizacji, studium wykonalności i programu zarządzania projektem. Zrealizowanie tego kompleksowego programu znacząco poprawiłoby warunki środowiska kulturowego i mieszkaniowego historycznego obszaru Cytadeli w Hue będącego światowym dziedzictwem kultury UNESCO.

had been presented to a local authorities of the Thua Thien – Hue Province and the president of the Hue City. Development program were proposed as a separate projects, possible to be implemented individually or by their junction create a bigger and more complex approach. Their economic scale were different with possibility of a flexible approach. Its completion could gain an Polish ODA development grant, and this would assured a basic long term financing of the project. Elaboration of a master plan, feasibility study and management program should be the next step. Its completion would considerably improve housing and cultural environment of this historic area of Hue Citadel, a World Heritage site.

BIBLIOGRAFIA/ REFERENCES

- [1] Anon, 2013, Hue's Traditional Crafts, Hue, wydawnictwo: The Organizing Board of Hue Traditional Craft Festival.
- [2] Barański, M., 2016, World Heritage in Hue (Vietnam). Its degradation and preventive measures, in: Gambardella, C., (ed.) World Heritage and degradation. Smart Design, Planning and technologies, Naples, wydawnictwo: Scuola Pitagora Editrice, s. 529-536
- [3] Barański, M., Jezierski, K., Phung, H., 2020, Rewitalizacja historycznej dzielnicy Pho Hien w mieście Hung Yen (Wietnam) , The Revitalization of Pho Hien Historic District in Hung Yen (Vietnam), in Housing Environment, nr. 33, s. 19-32, DOI:10.4467/25438700SM.20.034.13133
- [4] Boudet, P., 1942, les Archives des empereurs d'Annam et l'histoire Annamite, in: Bulletin des Amis du Vieux Hué, part 3, p.229-259
- [5] Bowden M., 2019, Hue 1968. Wietnam we krwi, Poznań, Wydawnictwo poznańskie
- [6] Chien, H., D.,; Waters, J., ed., 2009, The Unique Characteristics of Hue's Culture, Hanoi, wydawnictwo: The Gioi Publishers,
- [7] Hong, L., V., 2015, Royal Hue, Bangkok, wydawnictwo: River Books
- [8] Kinh, H., D.; Kwiatkowski, K., 1985, Nam nam tu sura thap Cham (1981-1985) [Years of repairing Cham towers(1981-1985)] in: Khao co hoc, [Archaeology] nr. 3, 51- 55
- [9] Kinh, H., D.,(ed.) 2002, Kazimierz Kwiatkowski and the Polish heritage restoration school in Vietnam, wydawnictwo: The Gioi Publishers
- [10] Kinh, H., D., 2009, The Archaeology of Ancient Champa: The Vietnam-Poland Conservation, in: Hardy, A.,; Cucarzi M.,; Zolose, P.,(eds.) Champa and Archaeology of My Son (Vietnam), Singapore, wydawnictwo: NUS Press, s. 26-32
- [11] Krajewski A., Ważny J., 1999, Niektóre problemy występujące przy konserwacji zabytkowych budynków na terenie cytadeli w Hue w Wietnamie, in: Ochrona Zabytków, vol. 4, p. 450-259
- [12] Kwiatkowski, K., 1985, Les activités de la Mission Polono – Vietnamienne in: Recherches 1985, vol. 1, p. 10-27.
- [13] Kwiatkowski, K., 1990, Problemes de la conservation de la Ville de Hoi An, in: Recherches 1990, vol. 2, s. 51-52
- [14] Kwiatkowski, K., 2011, Conservation of the Old Quarter of Hoi An: Polish Experiences, in: Vu, H., T., Ancient Town of Hoi An, Hanoi, wydawnictwo: The Gioi Publishers, p. 277-280
- [15] Misiorowski, A., 1994, The historical complex at Hue in Vietnam, in: Barański, M., Kraśniewska, K. (eds.), Polish Conservators of Monuments in Asia, Warszawa, Wydawnictwo PKZ, p.23-24
- [16] Nguen, L., K., 2013, Arts of Viet Nam 1009-1945, Hanoi, wydawnictwo: The Gioi Publishers,
- [17] Nguen, B., D., Nguyen V., P., Hoang T., V., 2006, Traditional Vietnamese Architecture, Hanoi, wydawnictwo: The Gioi Publishers,
- [18] Nguyen-Long, K., 2013, Arts of Viet Nam 1009- 1945, Hanoi, The Gioi Publishers, p.182-186
- [19] Nguyen, D., H., Cadiere, L., 1922, Quelques coins de la citadelle de Hué, (i) Le lac Tinh Tam, (II) La bibliothque de archives , In: Bulletin des Amis du Vieux Hué, part 3, p. 189-198
- [20] Phuong, T., K., 2008, Vestiges of Champa Civilization, Hanoi, wydawnictwo: The Gioi Publishers
- [21] Phan T., Y, 2009, Tinh Tam lake and Hoc Hai lake (Serene heart lake, Ocean of Study lake), Institute for Building Sciences and Technology, Hue, June 2009, msc.
- [22] Recherches sur les monuments du Champa, 1985, vol. 1., Rapport de la Mission Polono-Vietnamienne 1981-1982; 1990 , vol. 2. Rapport de la Mission Polono- Vietnamienne 1983-1986, Varsovie, Wydawnictwo PKZ
- [23] Vu, H., T.,(ed.) 2011, Ancient Town of Hoi An, Hanoi, wydawnictwo: The Gioi Publishers